

آناکسیمنس (Ἀναξίμενης)

گزیده ای از پاره ها و شواهد*

دنیل گراهام

ترجمه محمد باقر قمی

الف) زندگی

۱. دیوگنس لائرتیوس

آناکسیمنس اهل میلئوس، شاگرد آناکسیماندروس بود و برخی می گویند همچنین شاگرد پارمنیدس بود. آرچه و آپایرون (τὸ ἄπειρον) را هوا قرار داد. ... اجرام آسمانی زیر زمین جابجا نمی شوند بلکه دور آن جابجا می شوند ... چنانکه آپلودوروس می گوید، در حدود زمان تسخیر سارد [۵۴۶] به دنیا آمد و در المپیاد ۶۳ [۵۲۵-۵۲۸] درگذشت.

ب) فلسفه

۲. ارسطو، متافیزیک

آناکسیمنس و دیوگنس آپولونیایی هوا را مقدم بر آب [به عنوان] بهترین آرچه (μάλιςτ' ἀρχήν) اجسام بسیط (ἀπλῶν σωμάτων) وضع کردند.

۳. سیمپلیکیوس، فیزیک

آناکسیمنس مثل آناکسیماندروس طبیعت زیرنهاد (ὑποκειμένην φύσιν) را واحد و نامتناهی در نظر گرفت اما نه همچون او نامتعیین بلکه متعین؛ که آن را هوا خواند. آن در ذات خود (κατὰ τὰς οὐσίας) بر مبنای رقت (μανότητι) و غلظت (πυκνότητι) متفاوت است. با رقیق شدن آتش می شود و با غلیظ شدن باد می شود و سپس ابر می شود و بعد

وقتی غلیظ تر می شود خاک و بعد سنگ. همه چیزهای دیگر از اینها [به وجود می آیند]. او نیز حرکت را ابدی می سازد که از طریق آن تغییر پدید می آید.

۴. سیمپلیکیوس، درباره آسمان

برخی گفتند کوسموس واحد و محدود است ... همچون ارسطو و افلاطون؛ برخی [گفتند] واحد [و] نامحدود، همچون آناکسیمنس که گفت آرخه هوای بیکران است؛ برخی گفتند جهان های در تعداد بی شمار [وجود دارد]، همچون آناکسیماندروس.

۵. رک: ۱۳. آناکسیماندروس

۶. سیمپلیکیوس

[در شرح ۵. بالا] برخی در واقع چیزهای دیگر را از یک علت مادی ($\psi\lambda\iota\kappa\omicron\upsilon \acute{\epsilon}\nu\theta\omicron\varsigma$) می سازند، با رقیق شدن و غلیظ شدن؛ همچون آناکسیمنس وقتی می گوید ... $\theta\upsilon\phi\rho\alpha\sigma\tau\omicron\varsigma$ فرایند رقت و غلظت را تنها به آناکسیمنس نسبت می دهد اما روشن است که دیگران نیز چنین کردند چون ارسطو آن را درباره همه اینها مشترک می سازد وقتی می گوید «آنها چیزهای دیگر را با غلیظ شدن و رقیق شدن به وجود می آورند» (فیزیک) از یک ماده منفرد «کثرت می سازند».

۷. پلوتارک

(۱) آنچه فشرده [و] غلیظ است سرد است و آنچه نازک و شل (با استفاده از همین نام) گرم.

۸. آتیوس

آناکسیمنس اظهار کرد هوا آرخه موجودات ($\acute{\alpha}\rho\chi\eta\gamma\eta\nu\tau\omega\nu$) است، چون از این همه چیز به وجود می آید و در آن تجزیه می شود. او می گوید همانطور که روح ما که هواست ما را کنترل می کند، نفس ($\pi\nu\epsilon\upsilon\mu\alpha$) و هوا نیز کل کوسموس را در بر می گیرد. موجودات زنده از هوا یا نفس، یک [ماده] بسیط ($\acute{\alpha}\pi\lambda\omicron\upsilon\varsigma$) و یک نوع ($\mu\omicron\nu\omicron\epsilon\iota\delta\omicron\upsilon\varsigma$) ساخته می شود.

۹. سیمپلیکیوس، فیزیک

کسانی که می گویند همواره یک کوسموس هست اما آن را یکسان نمی دانند بلکه در زمانهای مختلف متفاوت می انگارند، چنانکه آناکسیمنس و هراکلیتوس و دیوگنس و بعد رواقیون، به یک کوسموس ایجاد شدنی و فناپذیر قائلند؛ روشن است که آنها همین ایده را درباره حرکت دارند: [تا] وقتی جهان وجود داشت، حرکت هم ضرورتاً وجود داشت.

۱۰. افلاطون، تیمایوس

فرایند غلظت و تبدیل آب به خاک و فرایند رقت و تبدیل آن به باد و هوا و ... [بدون بردن نام آناکسیمنس]

ب) فیزیک

۱۱. [پلوتارک]

می گویند آناکسیمنس آرخه کل را هوا قرار داد و این در اندازه بی نهایت است اما در کیفیت متعین است. همه چیز بنا بر نوعی (κατά τινα) غلیظ شدن (πύκνωσιν) و دوباره رقیق شدن (ἀραιώσιν) آن ایجاد می شود. حرکت از ازل وجود داشت. وقتی هوا نمیدین شد (πιλουμένου) ابتدا زمین شکل گرفت، کاملاً تخت. به همین دلیل منطقی است (κατὰ λόγον) که بر هوا شناور است. آسمان و مان و دیگر ستارگان آرخه پیدایش شان را از زمین دارند. دست کم اظهار می کند خورشید خاک است اما به خاطر حرکت سریع دارای گرمای بسیار زیادی می شود.

ج) روانشناسی و الهیات

۳۵. فیلوپونوس

کسانی همچون آناکسیمنس و برخی از رواقیون [می گویند روح] از هواست.

۳۶. سیسرون

سپس آناکسیمنس هوا را خدا در نظر گرفت و اینکه به وجود می آید، گسترده و بیکران و همواره در حرکت است، چنانکه گویی هوا بدون هر شکلی می تواند خدا باشد ...

*

درباره کتاب اصلی و سبک و ترتیب انتشار پاره ها در آن موارد ذیل میبایست مورد توجه قرار گیرند:

۱. کتاب مبنای این ترجمه کتاب زیر میباشد:

The Texts of Early Greek Philosophy: The Complete Fragments and Selected Testimonies of the Major Presocratics, Daniel W. Graham, ۲۰۱۰, Cambridge University Press

۲. تنها بخشی از پاره ها مربوط به بخشی از فیلسوفان در اینجا انتخاب و ترجمه شده اند. هرچند این انتخاب صرفاً براساس علاقه و نظر شخصی اینجانب بوده است، به نظرم مشهورترین فیلسوفان و مشهورترین پاره ها را در بر میگیرد.

۳. سبک، ترتیب و شماره گذاری پاره ها مبتنی بر سبک، ترتیب و شماره گذاری کتاب اصلی گراهام است.

۴. شماره بندی های بدون پرانتز همان شماره بندی های گراهام هستند. نام نوشته شده کنار شماره منبع آن را اعلام میکند. مثلاً: ۱. دیوگنس لائرتیوس به معنای آن است که این قطعه از دیوگنس لائرتیوس نقل شده است. هرچند گراهام در کتابش آدرس مطلب را هم آورده است، به دلیل جلوگیری از پیچیدگی بیش از حد آدرسها را در ترجمه نیاورده ام. دوستان میتوانند برای پیدا کردن آدرس به کتاب گراهام مراجعه نمایند.

۵. شماره های داخل پرانتز شماره پاره ها بر مبنای شماره های مشهور استاندارد دیلز-کرانتس (Diels-Kranz) است که خود گراهام نیز آنها را ذکر کرده است.

۶. هرچند در ترجمه ها متن یونانی را مبنا قرار داده ام اما به دلیل دانش ناقصم از زبان یونانی، هرجا که نتوانستم زبان یونانی را مبنا قرار دهم از ترجمه انگلیسی آن استفاده کردم. از آنجا که این کار به قصد انتشار انجام نشده

است، قطعا دارای اشتباهات و نواقص متعددی است و از اینکه نمیتوانم این کار را پس از رفع اشکالات منتشر کنم از همه خوانندگان پوزش میطلبم.